

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—5:o hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp anholder att få underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa ärenden angående försäljning av mark från kronoegendomar m. m., vilka ärenden synts böra föranleda framställning till riksdagen, samt anför — efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen beträffande ärendet nr 5 — följande.

1:o.

Bergshamra nr 1 i Solna stad.

Solna stad har hos domänstyrelsen anmält, att staden önskade att för bostadsbebyggelse förvärva de inom stadsområdet belägna norra och östra delarna — omfattande cirka 54 hektar jämte tillhörande vattenområden — av kronoegendomen Bergshamra nr 1 (1⁵). Ansökningar om att få inköpa

ifrågavarande markområde hava härjämte gjorts av Byggnadsentreprenörernas fastighets aktiebolag (BEFA) samt Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening i Stockholm u. p. a. (HSB). Drätselkammaren i Solna har som skäl för stadens ansökning framhållit, att staden vore i trängande behov av tomtmark. Av den mark, som vore belägen inom staden, tillhörde mer än två tredjedelar kronan, som disponerade större delen av kronomarken för militära och andra allmänna ändamål. Drätselkammaren har vidare anført, att staden saknade möjlighet att under överskådlig framtid få i sin besittning något annat område än ifrågavarande delar av kronoegendomen Bergshamra, som skulle kunna tagas i anspråk för bostadsbebyggelse.

Av ärendet tillhörande handlingar och kartor — däribland en kopia av en av distriktslantmätaren S. Hallberg åren 1938—1940 upprättad karta över den inom dåvarande Solna socken belägna delen av kronoegendomen Bergshamra nr 1, ett av länsarkitektkontoret i Stockholms län åren 1938—1942 upprättat förslag till stadsplan över förevarande till försäljning ifrågasatta område samt en av stadsarkitekten Georg Scherman den 7 december 1944 dagtecknad karta — inhämtas i huvudsak följande.

Kronoegendomen Bergshamra 1⁵ inom Solna stad är belägen på ömse sidor om Roslagsvägen mellan Stockholms stadsgräns och Stocksundet. Egendomens areal omfattar i runt tal 158 hektar, därav 54 hektar utgöra åker och tomt, 59 hektar avrösningsjord och 45 hektar vattenområden.

1938 års taxeringsvärde — jordbruksvärde, markvärde och byggnadsvärde (kronans byggnader) — för egendomen utgör 1 034 300 kronor. Härjämte har egendomen samt den vid Huvudsta belägna kronoparken Västra Skogen gemensamt åsatts ett skogsmarks- och skogsvärde av 33 300 kronor ävensom ett tomt- och industrivärde av 633 200 kronor.

Inom kronoegendomens mellersta och södra delar har mark upplåtits för statens centrala frökontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt. Inom dessa delar av egendomen, vilka äro avsedda att reserveras för statliga ändamål, finnas vidare tretton utarrenderade lägenheter och områden, för vilka erläggas arrendeavgälder å sammanlagt 9 125 kronor för år. Slutligen har till Koloniföreningen Bergshamra u. p. a. utarrenderats ett område om ungefär 10 hektar mot en årlig arrendeavgift av 4 400 kronor. Av sistnämnda areal ligger huvudparten inom den för statliga ändamål reserverade delen av kronoegendomen. Endast en mindre ägolott av kolonimarken är belägen inom det till försäljning ifrågasatta området.

Saluområdet, vilket såsom förut nämnts ligger inom kronoegendomens norra och östra delar, omfattar cirka 54 hektar — jämte därtill hörande vattentäckt areal av 13,87 hektar — samt består huvudsakligen av skogbevuxen delvis kuperad mark. Roslagsvägen och Roslagsbanan genomlöpa området. Avståndet från Jarlaplan i Stockholm, dit i vanliga fall täta bussförbindelser finnas, är omkring 4 kilometer. Inom området har planerats en anhalt för järnvägen.

I huvudsak är området obebyggt. Åtskilliga lägenheter och områden äro dock utarrenderade. I följande sammanställning, i vilken de angivna ägo-

figurerna hänföra sig till omförmälda kopia av Hallbergs karta, hava sammanförts vissa uppgifter rörande dessa lägenheter och områden.

Ägofigur och benämning	Areal i hektar	Arrende-avgäld Kronor	Taxeringsvärde Kronor	Arrendator
67 St. Lagersberg	0·8220	400	8 600	Margareta Bergman
68 Lilla Lagersberg.....	0·5080	575	14 800	Olga Östensson
69 Tallbo.....	0·4175	800	10 200	Kerstin Dahlberg och Britta Sundwall
70 Bergshyddan.....	0·3650	500	10 000	J. M. Lindkvist
av 72 Kafé.....	0·0400	400	ej åsatt	Anna Nilsson
75 Knutsbol nr 1	0·2400	250	5 600	Solna stad
av 76 Knutsbol nr 2.....	0·1700	175	3 600	Anna Backman
av 77 Trekanten nr 1.....	0·1400	1 200	ej åsatt	G. Johansson
av 77 Trekanten nr 2.....	0·0600	600	„ „	Mjölkcementalen
av 79 Lillyborg nr 1.....	0·3150	600	11 800	C. Jacobssons dödsbo
av 79 Lillyborg nr 2.....	0·1405	850		C. Johansson
80 Elenero.....	0·4170	300	5 600	E. Johansson
av 81 Ista nr 1.....	0·2150	280	12 400	F. O. Maxe
av 81 Ista nr 2.....	0·1060	200		K. Eriksson Nises
86 Trädgården	1·0450	1 000	{ 99 000 därav 32 000 byggnadsv.	S. Lindgren
av 87 Johanneberg	0·3500	1 700		E. Cronée
av 87 Bettyberg	0·1200	230	4 600	N. Guthenberg
av 87 Bergsvillan	0·2800	370	11 400	Emelie Nyström m. fl.
av 87 Fredriksberg.....	1·2400	1 500	51 400	G. Lindbergs dödsbo
av 87 obebyggt område.....	0·0050	10	ej åsatt	G. Eksén
av 87 „ „	0·0500	75	„ „	J. Mohammar
av 87 „ „	0·1100	75	„ „	Solna stad
av 87 „ „	0·0550	50	„ „	C. E. Bernström
av 87 „ „	0·0600	200	„ „	W. Hildebrands dödsbo
av 87 „ „	0·0075	25	„ „	Margareta Frykberg
av 87 Lugnet	0·6000	500	21 000	Elsa Bergenstråhle
88 Bockholmen	3·4750	2 000	62 000	A. F. Magnussons dödsbo
av 6 område för garage.....	0·0075	25	ej åsatt	E. B. Jansson
8 festplats	1·5350	350	„ „	Koloniföreningen Bergs- hamra u. p. a.
	12·3910	15 240	332 000	

Förenämnda lägenheter och områden — med undantag för områdena å ägofigurerna nr 6 och 8 — äro utarrenderade till den 1 oktober 1945 med föreskrift, att arrendekontrakten förlängas på ett år i sänder, därest icke uppsägning sker senast sex månader före arrendetidens utgång. Området å ägofiguren nr 6 är utarrenderat till den 1 januari 1946 och området å ägofiguren nr 8 till den 1 oktober 1946 med automatisk förlängning av kontrakten under nyss angivna förutsättning. Samtliga lägenheter äro bebyggda. Nyttjanderättshavarna äga byggnaderna, med undantag för två bostadshus å Johanneberg samt ett bostadshus, ett uthus och en trädgårdsbod å Trädgården, vilka byggnader tillhöra kronan.

Förutom omförmälda lägenheter och områden hava å saluområdets skogs-

mark upplåtits dels mark för högreservoar och vattenledningar till Stockholms norra förorters kommunalförbund intill den 1 augusti 1946 mot en årlig avgift av 500 kronor, därav dock 15 kronor belöpa å den Bergshamra i väster angränsande kronoegendomen Sveden nr 1 och 2, dels till Bolidens Gruvaktiebolag ett väster om vägen till Sveden beläget område om 0,0300 hektar, avsett för vissa arsenikförsök, intill den 14 mars 1954 mot en årlig avgift av 50 kronor. Å det område, som å kartan utmärkts med ägofiguren nr 3, finnas sedan gammalt en ekonomibyggnad för kronoegendomen Sveden samt en garagebyggnad för skogsförvaltningens lastbilar. Det område om 0,3050 hektar, som å kartan utmärkts med ägofiguren nr 4, har sedan gammalt hävdats till Sveden och ingår i arrendet av lägenheten Nedre Sveden, som upplåtits till grosshandlaren Erik Dahl för tiden till den 1 oktober 1949.

Inom det till försäljning ifrågasatta området, särskilt å skogsmarken, finnes härutöver ett flertal upplåtelser tills vidare av mindre områden för olika militära ändamål. Ett för allmänheten avsett, Solna stad tillhörigt skyddsrum finnes insprängt i berg å det område, som å kartan utgör del av ägofiguren nr 87.

Stockholms stad och Älvkarleby kraftverk hava elektriska högspänningsledningar samt Stocksunds köping och Solna stad vatten- och avloppsledningar framdragna över egendomen.

Stockholms stad äger jämlikt Kungl. Maj:ts dom den 11 februari 1914 förfoga över den saluområdet i söder angränsande s. k. Älkistekanalen jämte ett område om tolv fots bredd å ömse sidor om kanalen, räknat från övre doseringskanten.

Enligt det den 29 december 1942 dagtecknade, i mars 1943 reviderade stadsplaneförslaget över förevarande område avses å området skola uppföras 8 villor, 146 andra bostadshus till övervägande del med tre våningar, 2 allmänna byggnader och 8 byggnader för andra ändamål. Sammanlagda bruttovåningsytan har med undantag för de 2 allmänna byggnaderna beräknats till 131 422 kvadratmeter och antalet eldstäder å 27 kvadratmeter till 4 865.

De för områdets saluvärdering av domänstyrelsen i november 1942 tillkallade *värderingsmännen* hava — under förutsättning att Solna stad lämnade bidrag till exploateringskostnaderna enligt ett av byggnadsstyrelsen upprättat normalförslag till gatukostnadsbestämmelser — uppskattat nettoförsäljningsvärdet till 3 678 100 kronor med ett nuvärde vid 10 års exploateringstid av i runt tal 3 100 000 kronor. Nämda belopp motsvarar 5 kronor 74 öre per kvadratmeter eller, per normaleldstad å 27 kvadratmeter räknat, 1 300 kronor för de mest välbelägna tomterna och 1 100 kronor för övriga tomter.

Vid en genom domänstyrelsens försorg företagen värdering har å området växande skog enligt nu gällande pris uppskattats till i runt tal 100 000 kronor, vilket värde med tillämpning av medelpriserna för senaste 10-årsperiod reducerats till 79 000 kronor.

På domänstyrelsens begäran hava *kammarrådet Grönvall* samt *statens*

byggnadslånebyrå under hand avgivit yttranden över den verkställda värderingen. Kammarrådet Grönvall har ansett, att exploateringstiden horde sättas till 15 år samt att värdet av området kunde uppskattas till 2 800 000 kronor, därvid förutsatts att en blivande köpare skäligen borde utgiva ersättning med cirka hälften av värdet av den växande skogen. Byggnadslånebyrån har meddelat, att byrån icke kunde godkänna högre pris per eldstad å 30 kvadratmeter än i genomsnitt 1 000 kronor samt att med hänsyn härtill intet syntes vara att erinra mot ett försäljningspris av 2 600 000 kronor. Enär Solna stad efter ett eventuellt inköp av området ämnade upplåta marken med tomträtt, har byrån vidare såsom försäljningsvillkor föreslagit, att nämnda eldstadspris skulle läggas till grund vid tomträttsavgäldernas bestämmande.

Med skrivelse den 9 februari 1945 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anført i huvudsak följande.

De enligt stadsplaneförslaget angivna gränserna för ifrågavarande område hava numera i viss mån jämkats. Jämkningsen framgår av den gränsdragning, som av stadsarkitekten i Solna Georg Scherman markerats å den av honom den 7 december 1944 dagtecknade kartan. Genom jämkningen skulle mindre mark än som avsetts enligt det ursprungliga försäljningsförslaget komma att frångas det å Bergshamra belägna koloniområdet. Den ändrade gränsdragningen har även vidtagits med hänsyn till den omläggning av Ulriksdalsvägen som sannolikt kommer att blive erforderlig.

Efter förhandlingar hava Solna stads befullmäktigade ombud förklarat sig icke hava något att erinra mot ett inköp för stadens räkning av ifrågavarande område med de jämkningar, som angivits av stadsarkitekten Scherman, till ett pris av 2 800 000 kronor samt under de villkor i övrigt, som statsmakterna kunde föreskriva.

Domänstyrelsen vill för egen del tillstyrka, att området försäljes till staden för nämnda pris med rätt till återköpsrätt för kronan för all framtid, därest området skulle komma att exploateras hårdare än enligt stadsplaneförslaget, d. v. s. motsvarande en sammanlagd bruttovåningsyta av 131 422 kvadratmeter med en marginal av intill 5 procent därutöver. Återköpsrätten bör upphöra i den mån området exploateras i huvudsak på sådant sätt. Saluområdet bör överlåtas med tillträde, räknat från dagen för köpekontraktets upprättande. Kronan bör förbehållas rätt att utan ersättning låta den till Sveden hörande ekonomibyggnaden jämte ett garage kvarstå tills vidare. Koloniföreningen Bergshamra u. p. a. och grosshandlaren Dahl böra vidare förbehållas rätt att till den 14 mars 1954 respektive den 1 oktober 1949 nyttja de områden, som komma att ingå i försäljningen, med rätt för kronan att till nämnda tidpunkter uppbära arrendeavgifterna från dessa områden. Från och med tillträdesdagen bör staden inträda i de rättigheter och de skyldigheter, som kronan har till övriga nyttjanderättshavare inom området. Dessa böra få bibehållas vid sin nyttjanderätt, tills den mark de arrendera skall exploateras för avsett ändamål. De hus och anläggningar, vilka tillhöra dessa nyttjanderättshavare, böra inlösas av staden, då marken exploateras. G. Lindbergs dödsbo, som äger en dyrbar villabyggnad å lägenheten Fredriksberg, bör dock erhålla rätt att få med tomträtt ål sig upplåten den tomt, varå villabyggnaden är belägen. De särskilda rättigheter i övrigt, som upplåtits i avseende å egendomen, böra respekteras av staden.

Solna stadsfullmäktige hava sedermera förklarat sig godtaga en köpeskilling av 2 800 000 kronor.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till det trängande behov av tomtmark som förefinnes inom Solna stad och då staden synes sakna möjlighet att på annat håll förvärva erforderlig mark för bostadsändamål, anser jag mig böra tillstyrka, att staden beredes tillfälle att förvärva ifrågavarande inom stadens gränser belägna område av kronoegendomen Bergshamra nr 1. Den föreslagna köpeskillingen, 2 800 000 kronor, synes i betraktande av vad i ärendet anförts kunna godtagas. I övrigt har jag icke något att erinra mot domänstyrelsens försäljningsförslag. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ett område om cirka 54 hektar av kronoegendomen Bergshamra 1⁵ i Solna stad — vilket område utmärkts å ett av länsarkitektkontoret i Stockholms län upprättat, den 29 december 1942 dagtecknat förslag till stadsplan med av stadsarkitekten Georg Scherman den 7 december 1944 angiven gränsjämkning — ävensom till detsamma hörande vattenområden om 13,87 hektar i Edsviken och Lilla Värtan må, sedan avstyckning skett, försäljas till Solna stad för en köpeskillning av 2 800 000 kronor samt under villkor i övrigt,

att försäljningen sker med förbehåll om återköpsrätt för kronan för all framtid, därest området exploateras hårdare än nämnda stadsplaneförslag angiver, d. v. s. motsvarande en sammanlagd bruttovåningsyta av 131 422 kvadratmeter med en marginal av fem procent därutöver; skolande återköpsrätten upphöra i den mån området exploateras i huvudsak på sådant sätt,

att området försäljes i befintligt skick med tillträde för staden, räknat från dagen för köpekontraktets underskrivande, vilket bör ske senast tre månader efter det avstyckningsförrättningen fastställts,

att köpeskillingen erlägges kontant vid tillträdet och inbetalas till domänstyrelsen,

att försäljningen icke omfattar andra å området befintliga byggnader och anläggningar än sådana, som tillhöra kronoegendomen,

att förbehåll göres för den rätt till Ålkistekanalen, som Stockholms stad äger enligt Kungl. Maj:ts dom den 11 februari 1914,

att kronan förbehålles rätt att kostnadsfritt hava en till kronoegendomen Sveden nr 1 och 2 hörande ekonomibyggnad jämte ett garage tills vidare kvarstående å det område, som å en av distriktslantmätaren S. Hallberg åren 1938—1940 över egendomen upprättad karta utmärkts med ägofiguren nr 3; ägande domänstyrelsen därefter låta bortföra husen,

att Koloniföreningen Bergshamra u. p. a. förbehålles rätt att till den 14 mars 1954 nyttja den del av koloniträdgårdsområdet, som kan komma att ingå i försäljningen, med rätt för kronan att uppbära å koloniområdet intill nämnda dag belöpande arrendeavgifter,

att grosshandlaren Erik Dahl förbehålles rätt att till den 1 oktober 1949 till lägenheten Nedre Sveden nyttja det område, som å nämnda karta utmärkts med ägofiguren nr 4, med rätt för kronan att uppbära å området intill nämnda dag belöpande arrendeavgifter,

att staden, räknat från tillträdesdagen, skall inträda i de rättigheter och skyldigheter, som kronan på grund av gällande arrendekontrakt äger i förhållande till övriga nyttjanderättshavare inom saluområdet; skolandet sålunda arrendeavgifterna i den mån de belöpa på tiden från tillträdesdagen tillfalla staden,

att sistnämnda nyttjanderättshavare förbehålles rätt att nyttja av dem innehavda lägenheter och områden till dess marken skall exploateras för avsett ändamål,

att staden, då exploateringen skall genomföras och nyttjanderättsavtalen efter verkställd uppsägning, där så kan ske, upphöra att gälla, skall vara skyldig inlösa nyttjanderättshavarna tillhöriga byggnader och anläggningar mot skälig ersättning, som, därest överenskommelse ej kan träffas, bestämmes av skiljemän på sätt i 2 kap. 18 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom är stadgat för där avsett fall,

att G. Lindbergs dödsbo förbehålles rätt att få med tomt-rätt åt sig upplåten den tomt å lägenheten Fredriksberg, varå dödsboet tillhörig huvudbyggnad är belägen,

att vid upplåtelse av mark med tomt rätt eller försäljning av tomter de priser per normaleldstad, som statens byggnadslånebyrå godkänner, läggas till grund vid bestämmandet av tomt rättsavgälderna respektive köpeskillingarna,

att för militära ändamål upplåtna områden må av de militära myndigheterna kostnadsfritt nyttjas så länge militära skäl det påfordra,

att staden ensam bestrider såväl kostnaderna för avstyckning av och lagfart å saluområdet jämte övriga med köpet förenade utgifter som samtliga på området och i försäljningen ingående byggnader för tiden efter tillträdesdagen belöpande skatter och onera,

att staden såsom ägare av det försålda området medger vattenfallsstyrelsen rätt att dels kostnadsfritt för all framtid bibehålla en över egendomen framdragen högspänningsledning, dels borttaga för ledningen hinderliga och för dess

säkerhet farliga träd och buskar, vilka skola tillhöra och tillvaratagas av områdets ägare, dels för styrelsens personal erhålla obehindrat tillträde till området för ledningens tillsyn, underhåll och reparation, skolande vattenfallsstyrelsen ersätta den skada, som orsakas genom trädens eller buskarnas borttagande eller genom vållande av styrelsens personal,

att vattenfallsstyrelsen till säkerhet för omförmälda rättigheter må till förmån för den av Kungl. Maj:t och kronan ägda strömfallsfastigheten Söderfors 1² i Älvkarleby socken erhålla servitutsinteckning i det försålda området,

att staden, innan dylik inteckning meddelats, skall vara skyldig att vid överlåtelse av området eller del därav göra förbehåll om ifrågavarande rättigheters bestånd ävensom förbinda ny ägare att vid sådan överlåtelse göra enahanda förbehåll, samt

att innehavare av annan över egendomen med vederbörligt tillstånd framdragen elektrisk ledning ävensom vatten- och avloppsledning förbehålles rätt att bibehålla och nyttja densamma utan rätt för köpare till annan ersättning än gottgörelse av ledningens innehavare för skada till följd av förändring, reparation eller tillsyn av ledningen.

2:o.

Kronoparken Restad i Älvsborgs län.

I samband med ifrågasatt inkorporering med Vänersborgs stad av viss del av Vassända-Naglums socken, omfattande, bland annat, ett vid Restad beläget område av kronoparken Restad, hava ombud för staden med domänstyrelsen underhandlat om förvärv för stadens räkning av nämnda område. Restads fastighetsägareförening, utgörande en sammanslutning av ägare till boningshus å inom området utarrenderade tomter, har likaledes visat sig intresserad i frågan samt har hos domänstyrelsen anhållit, att föreningens medlemmar måtte få inköpa till dem upplåtna 20 tomter. Med anledning härav har under år 1944 på domänstyrelsens föranstaltande saluvärdering verkställts av det område, som ifrågasatts skola förvärfvas av Vänersborgs stad. Från och med den 1 januari 1945 är området införlivat med staden.

Av det vid förrättningen upprättade instrumentet jämte övriga ärendet tillhörande handlingar och kartor, däribland en av länsarkitekten Allan Berglund år 1931 utarbetad avstyckningsplan för viss del av kronoegendomen Restad samt en av distriktslantmätaren Eugen Gordh vid avstyckning år 1938 upprättad karta — å vilken sistnämnda karta det område staden önskar förvärva markerats med röda gränslinjer — inhämtas i huvudsak följande.

Området är beläget 4 kilometer från Vargöns järnvägsstation och 5 kilometer från Vänersborgs centrum. Restads sjukhus är beläget omedelbart söder

om området. Allmänna vägen Vänersborg—Restad genomlöper området. Med stadens centrala delar finns daglig bussförbindelse med ett flertal turer i vardera riktningen.

Området omfattar delar av fastigheterna Restad 1¹, Gudmundstorp 1¹ och Brinkebergskulle 1¹ ävensom de från Restad 1¹ avstyckade tomterna Restad 1²—1⁴⁷. Dessa sistnämnda 46 tomter äro belägna inom område, för vilket avstyckningsplan fastställts.

Saluområdet har en areal av omkring 18,6000 hektar. Arealen — i hektar räknad — är fördelad på följande sätt.

1. Planlagt område:

avstyckade tomter

åker	2,0824	
skogsmark	<u>3,9696</u>	6,0520
vägar och öppna platser		2,5500
återstående del av det planlagda området (skogsmark).....	<u>3,5000</u>	12,1020

2. Icke planlagt område (huvudsakligen

skogsmark)..... 6,5000

Summa 18,6020.

Den genom området gående allmänna vägen utgör samfällighet till fastigheterna Gudmundstorp 1¹ och Restad 1¹.

Av de avstyckade tomterna äro 24 utarrenderade, det övervägande flertalet till befattningshavare vid Restads sjukhus. Å de utarrenderade tomterna finnas i regel boningshus, tillhöriga arrendatorerna. Arrendeavgifterna för tomterna uppgå till sammanlagt 1 949 kronor för år.

Inom det ej planlagda området finnas dels en lägenhet Skogen, bebyggd med kronan tillhörigt boningshus och utarrenderad för ett år i sänder mot en årlig avgäld av 180 kronor, dels en intill nämnda lägenhet belägen tomtplats, bebyggd med enskild person tillhörigt boningshus och upplåten under hand för ett år i sänder mot en avgift av 15 kronor för år.

Åkerjorden å ej utarrenderade tomter är tills vidare för ett år i sänder upplåten under hand såsom potatisland o. d. för en sammanlagd avgäld av 35 kronor för år.

Jakträtten å det ej planlagda området är utarrenderad intill den 1 juli 1946.

Skogen å saluområdet beräknas innehålla ett virkesförråd av omkring 1 061 kubikmeter huvudsakligen barrskog, varav 500 kubikmeter belöpa å skog inom det ej planlagda området.

Utmed allmänna vägen Vänersborg—Restad från och med norra ändan av tomten Restad 1⁴¹ (AL) och ut till Göta älv finnes en av kronan för en kostnad av omkring 60 000 kronor anlagd huvudavloppsledning.

Saluvärdet har av *förrättningsmannen* uppskattats till 119 000 kronor, motsvarande 64 öre för kvadratmeter total areal och 91 öre för kvadratmeter effektiv tomtmark. Värderingen är gjord med hänsyn till att avloppsledningen

skulle ingå i markförvärvet. Förrättningsmannen har tillstyrkt, att området försåldes till Vänersborgs stad för en köpeskillning av 119 000 kronor.

Överlantmätaren har meddelat, att hinder icke syntes möta mot avstyckning av i området ingående delar av fastigheterna Restad 1¹, Gudmundstorp 1¹ och Brinkebergskulle 1¹.

Revirförvaltaren har icke haft något att erinra mot värderingen. Överjägarmästaren har tillstyrkt försäljning till staden av området men har ansett stadens dåvarande anbud å 85 000 kronor vara alltför lågt.

Efter förhandlingar mellan representanter för domänstyrelsen och staden hava *stadsfullmäktige i Vänersborg* förklarat, att staden vore villig att för området erlægga en från 85 000 till 100 000 kronor förhöjd köpeskillning.

Med skrivelse den 30 januari 1945 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört huvudsakligen följande.

Det torde bli va erforderligt att inom saluområdet verkställa nyanläggningar av gator och ledningar i stor omfattning ävensom omläggning av den nuvarande avloppsledningen. Kostnaderna härför beräknas komma att uppgå till avsevärda belopp. Då området numera inkorporerats med Vänersborgs stad, synas ifrågavarande exploateringsarbeten böra ombesörjas av staden. Med anledning härav och då kronan icke har något intresse av att behålla området, anser styrelsen, att staden bör medgivas rätt att inköpa området. Den överenskomna köpeskillningen, 100 000 kronor, torde med hänsyn till förhållandena få anses skälig. Restads fastighetsägareförening har under rättats om, att styrelsen hos Kungl. Maj:t tillstyrkt försäljning av området till Vänersborgs stad.

Departements-
chefen.

I likhet med domänstyrelsen finner jag, att ifrågavarande område numera efter inkorporeringen med Vänersborgs stad bör försälas till staden. Med hänsyn till vad i ärendet framkommit rörande den tillämnade exploateringen av området torde intet vara att erinra mot den föreslagna köpeskillningen, 100 000 kronor, vilken godtagits av staden. Då jag ej heller i övrigt har något att invända mot det framlagda försäljningsförslaget, hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av kronoparken Restad inom Vänersborgs stad ett område om cirka 18,6000 hektar — omfattande delar av fastigheterna Restad 1¹, Gudmundstorp 1¹ och Brinkebergskulle 1¹ samt från Restad 1¹ avstyckade tomterna Restad 1²—1⁴⁷ — vilket område utmärkts med röda gränslinjer å förenämnda, av distriktslantmätaren Eugen Gordh vid avstyckning år 1938 upprättade karta, må försälas till Vänersborgs stad för en köpeskillning av 100 000 kronor samt under villkor i övrigt

att området tillträdes den 1 juli 1945 i då befintligt skick,
att köpeskillningen erlägges kontant vid köpekontraktets underskrivande,

att i köpet ingår en av kronan för områdets behov anlagd avloppsledning ävensom övriga å området befintliga, kronan

tillhöriga byggnader och anläggningar med undantag av elektriska ledningar,

att köparen är skyldig att omedelbart efter köpets avslutande på egen bekostnad ombesörja erforderlig avstyckning av saluområdet ävensom därvid tåla de jämkningar i områdets areal, gränser m. m., som kunna komma att bestämmas,

att köparen medgives rätt att nyttja den i västra gränsen av området gående, till Restad 1¹ och Gudmundstorp 1¹ hörande samfällda vägen,

att köparen är skyldig respektera såväl ett intill den 1 juli 1946 gällande avtal rörande jakträtt som andra nu gällande nyttjanderättsupplåtelser inom området,

att å området belöpande skatter betalas av kronan såvitt de avse år 1944 och tidigare år samt av köparen såvitt de avse tid därefter,

att kronan skall vara skyldig gottgöra köparen för vad kronan kontant eller in natura uppburit eller kan komma att uppbära i form av arrende eller annan avgäld för av försäljningen omfattad jord för tid efter tillträdesdagen, liksom ock vara berättigad till motsvarande ersättning av köparen, avseende tiden före samma dag,

att innehavare av över området med vederbörligt tillstånd framdragen elektrisk ledning förbehålles rätt att bibehålla och nyttja ledningen utan rätt för köpare till annan ersättning än gottgörelse av ledningens innehavare för skada till följd av reparation, förändring eller tillsyn av ledningen, samt

att i övrigt bestämmelserna i förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

3: o.

Torp Södergården 2⁴ i Älvsborgs län.

Kronoegendomen ⁷⁸²/₁₀₀₀ mantal Torp Södergården 2⁴ i Lerums socken, Älvsborgs län, är utarrenderad i två lotter, nämligen inägoskiftet, med undantag av ett för tomtupplåtelser avsett område om cirka 3,3 hektar, för tiden till den 14 mars 1947 samt nämnda tomtområde för tiden till den 14 mars 1946. För arrendeåret 14 mars 1944—14 mars 1945 utgå avgälderna med sammanlagt 1 494 kronor 35 öre, varav 75 kronor belöpa å tomtområdet.

Lerums kommun har hos domänstyrelsen anhållit att få inköpa i första hand egendomens inägor eller, därest dessa ej kunde fränsäljas, hela egendomen. Kommunalnämnden har framhållit, att stor hostadsbrist rådde i Le-

rum samt att avsikten med förvärvet vore att fylla kommunens behov av tomtmark ävensom att i god tid inför den väntade efterkrigskrisen kunna förbereda och planlägga arbeten av beredskapskaraktär. Med anledning härav har saluvärdering verkställt den 14 oktober 1943 av uppskattningsnämnden ävensom därefter på begäran av kommunalnämnden den 17 april 1944 av länsarkitekten i Stockholms län Olof Lundgren. Av de vid värderingarna förda protokollen jämte övriga ärendet tillhörande handlingar samt kartor, därav en upprättad av distriktslantmätaren Rolf Holmgren åren 1930—1934 över egendomen i dess helhet, inhämtas i huvudsak följande.

Egendomens inägoskifte är beläget inom Lerums stationssamhälle, 20 kilometer från Göteborg. Avståndet från skiftets södra gräns, som går utmed Säveån, till Lerums järnvägsstation är cirka 300 meter. Aspenäs villastad och Åtorps villasamhälle ligga helt nära skiftet. Byggnadsreglerande åtgärder hava vidtagits så till vida, att styckningsplan för egendomen fastställts år 1931, varjämte utomplansbestämmelser enligt 66 § stadsplanlagen fastställts för trakten år 1942. I den regionplan, som utarbetats för områdena omkring Göteborg, har Lerum räknats som en ort, där avsevärt utrymme för bosättning förefinnes. Regionplaneutredningen har i samband med Lerums utbyggnad föreslagit, att ifrågavarande område av egendomen skulle disponeras såväl för villaområden som ock — till större delen — för hyreshusområden.

Egendomens inägoskifte omfattar — med undantag av ett till telegrafstyrelsen överflyttat område om 0,1486 hektar, Torp Södergården 2⁷⁵ — en areal av 21,8784 hektar, därav 18,7984 hektar tomt och åker, 1,3640 hektar äng och odlingsmark samt 1,8960 hektar skogsmark och annan avrösningsjord. Till egendomen höra härjämte tre på relativt långt avstånd från inägorna belägna skogsskiften om sammanlagt cirka 80 hektar.

Åkerjorden utgöres till största delen av sandblandad lättlera på lerbotten och är av god beskaffenhet. Ängen, som är obetydlig, utgöres av en del åkerrenar. Betesmark i egentlig mening saknas. Av kronan tillhöriga byggnader äro boningshuset och ett magasin i gott skick, medan övriga hus äro i mindre gott eller dåligt stånd.

Egendomens arrendator Carl Börjeson är ägare till ett bryggghus, en vagnbod, en redskapsbod, den elektriska anläggningen samt boningshusets och flygelbyggnadens verandor. Ett mindre boningshus med uthusbyggnader tillhör förre arrendatorns dödsbo.

Vattenfallsstyrelsen och Lerums elektriska distributionsförening u. p. a. hava elektriska ledningar samt Lerums vatten- och avloppsverk vatten- och avloppsledningar framdragna över egendomen. Villaägare i Aspenäs villastad och Åtorps villasamhälle hava erhållit tillstånd att nyttja såväl en gångbro över Säveån med brofäste å inägoskiftet som en anslutningsväg framdragen till bron från Åtorp.

Egendomens taxeringsvärde utgör 59 600 kronor, därav å inägorna belöpa 31 100 kronor i jordbruksvärde och 5 000 kronor i tomt- och industrivärde samt å skogsmarken med växande skog 23 500 kronor.

Uppskattningsnämnden har saluvärderat inägoskiftet till 164 100 kronor samt tillstyrkt försäljning av detsamma till Lerums kommun. Nämnden har framhållit, att kommunen hade möjlighet att på ett smidigare sätt än kronan exploatera de områden, som efter hand erfordrades för samhällets utveckling.

Länsarkitekten Lundgren har beträffande saluvärderingen anfört bland annat följande.

Vid exploatering för öppen villabebyggelse torde värdet av inägorna kunna uppskattas till 132 000 kronor, beräknat efter ett råmarksvärde av 60 öre för kvadratmeter, samt värdet av boningshuset med flygelbyggnaden till 20 000 kronor eller sålunda tillhoppa 152 000 kronor. Därest viss del av inägorna eller cirka 16 hektar skulle komma att användas för uppförande av hyreshus, torde saluvärdet av marken kunna uppskattas till 165 000 kronor, motsvarande ett råmarkspris av 75 öre för kvadratmeter.

Domänintendenten har tillstyrkt försäljning av inägoskiftet under framhållande av att egendomens ekonomibyggnader vore mycket svaga och säkerligen måste ombyggas under nästkommande arrendeperiod.

Revirförvaltningen har förordat en försäljning av inägorna till kommunen. I samband med ett av enskild person ifrågasatt inköp av ett lövskogsbevuxet område om cirka 0,90 hektar, vilket å Holmgrens karta utgör del av ägofigur nr 1, har förvaltningen föreslagit, att området borde förbli obebyggt och reserveras som park.

Överlantmätaren har meddelat, att hinder mot avstyckning av inägorna utan nämnvärd skogstilldelning icke syntes möta, därest exploateringssyfte bleve nöjaktigt styrkt.

Domänstyrelsen har med skrivelse den 26 januari 1945 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört i huvudsak följande.

Sedan ordföranden i Lerums kommunalfullmäktige, J. Gustafsson, vid förhandlingar angående köpevillkoren meddelat, att ifrågavarande inägoområde vore avsett att användas för öppen villabebyggelse, huvudsakligen enfamiljshus, samt till någon mindre del för kommunens eget framtida behov, har domänstyrelsen ansett sig kunna tillstyrka försäljning av området till ett pris av 152 000 kronor, dock med återköpsrätt för kronan, därest området skulle komma att användas för andra ändamål. Styrelsen finner likväl att återköpsrätten bör upphöra i den mån området exploateras på överenskommet sätt. Försäljningen bör ske med tillträdesrätt för kommunen den 14 mars 1947 eller den tidigare dag, varom överenskommelse kan träffas med arrendatorn. I enlighet med revirförvaltningens förslag bör försäljningen ske under villkor, att omförmälda lövskogsbevuxna område om cirka 0,90 hektar icke exploateras genom bebyggelse utan i görligaste mån avsättes såsom naturpark. Hänsyn till karaktären av detta område har för övrigt tagits redan vid uppgörandet av den år 1931 godkända styckningsplanen. Försäljningsvillkoren, som måste anses vara förmånliga för kronan, hava enhälligt godkänts av kommunalfullmäktige. Enligt vad domänstyrelsen inhämtat från statens byggnadslånebyrå syntes från dess sida intet vara att erinra mot det föreslagna försäljningspriset.

Med hänsyn till det behov av tomtmark för bostadsbebyggelse och för kom- *Departements-*
munala ändamål, som enligt vad i det föregående nämnts förefinnes inom *chefen.*

Lerums stationssamhälle, vill jag tillstyrka, att ifrågavarande område försäljes till Lerums kommun, som torde äga de största möjligheterna att på ett ändamålsenligt sätt ombesörja områdets exploatering. Med biträdande av domänstyrelsens försäljningsförslag får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ett område om cirka 22 hektar utgörande inägoskiftet av kronoegendomen ^{782/1000} mantal Torp Södergården 2⁴ i Lerums socken, Älvsborgs län, må, sedan området avstyckats, försäljas till Lerums kommun för en köpeskillning av 152 000 kronor samt under villkor i övrigt

att försäljningen sker med förbehåll om återköpsrätt för kronan för all framtid, därest området skulle komma att användas för annat ändamål än öppen villabebyggelse eller för kommunens eget behov; skolande dock återköpsrätten upphöra i den mån området exploateras för sådana ändamål,

att området försäljes med tillträde den 14 mars 1947 eller den tidigare dag, varom överenskommelse kan träffas med egendomens arrendator,

att området försäljes i befintligt skick,

att köpeskillningen erlägges kontant vid tillträdet,

att försäljningen icke omfattar andra å området befintliga byggnader och anläggningar än sådana, som tillhöra kronoegendomen,

att från försäljningen undantages ett till telegrafstyrelsens förvaltning överflyttat område om 0,1486 hektar, Torp Södergården 2⁷⁵,

att kommunen inträder i de rättigheter och skyldigheter, som kronan enligt gällande arrendekontrakt har i förhållande till arrendatorn, innebärande bland annat, att kommunen skall gottgöra arrendatorn på grund av arrendekontraktet tillkommande ersättning för trädesbruk, höstplöjning, gräs-, frö- och höstsädessådd eller för utsäde samt att kommunen äger uppbära det ersättningsbelopp för brister i byggnader, hägnad m. m., som arrendatorn enligt syn kan bli skyldig utgiva; skolande domänstyrelsen äga uppbära de arrendeavgälder och övriga inkomster från egendomen, som belöpa på tiden intill tillträdesdagen,

att kommunen ensam vidkännes kostnaderna för avstyckning av och lagfart å området jämte övriga med köpet förenade utgifter,

att kommunen erlägger samtliga på området för tiden efter tillträdesdagen belöpande utskylder och onera,

att ägare av fastigheter i Aspenäs villastad och Åtorps villasamhälle förbehålles rätt att hava dels en gångbro över

Säveån kvarliggande med brofäste å saluområdet dels en anslutningsväg framdragen till bron från Åtorp med rätt för ägaren av området eller hans rättsinnehavare att utan ersättning nyttja bron och vägen,

att områdets nordöstra lövskogsbevuxna del med en areal om cirka 0,90 hektar icke exploateras genom bebyggelse utan avsättes såsom naturpark,

att kommunen såsom ägare av området medgiver vattenfallsstyrelsen såsom ägare av strömfallsfastigheten stadsägan nr 630 + 645 + 646 + 647 + 691 + 695 + 696 + 697 + 698 + 699 + 1171 + 1172 i Trollhättan rätt att dels kostnadsfritt för all framtid bibehålla en över egendomen framdragen elektrisk ledning, dels borttaga för ledningen hinderliga och för dess säkerhet farliga träd och buskar, vilka skola tillhöra markägaren och tillvaratagas av denne, dels för vattenfallsstyrelsens personal erhålla obehindrat tillträde till det försålda området för ledningens tillsyn, underhåll och reparation; skolande vattenfallsstyrelsen ersätta den skada som orsakas av trädens eller buskarnas borttagande eller genom vållande av styrelsens personal,

att till säkerhet för nämnda rättigheter inteckning må meddelas i det försålda området,

att, innan sådan inteckning meddelats, ägaren av det försålda området skall vara skyldig att vid överlåtelse av det samma eller del därav göra förbehåll om ifrågavarande rättigheters bestånd och förbinda ny ägare att vid överlåtelse göra enahanda förbehåll, samt

att innehavare av annan över området med vederbörligt tillstånd framdragen elektrisk ledning samt vatten- och avloppsledning förbehålles rätt att bibehålla och nyttja det samma utan rätt för köpare till annan ersättning än gottgörelse av ledningens innehavare för skada till följd av förändring, reparation eller tillsyn av ledningen.

4:o.

Havstena nr 4 Mellomgården i Skövde stad.

De i Skövde stad belägna, i kronans ägo kvarvarande delarna av kronoegendomarna $\frac{1}{4}$ mantal Havstena nr 4 Mellomgården (stadsägorna nr 129 + 130 + 139), 1 mantal Havstena nr 7 Grubbagården (stadsägorna nr 260 + 261 + 262 + 263 + 264 + 265 + 266 + 267) och 1 mantal Havstena nr 9 Storegården (stadsägorna nr 115 + 116 + 117 + 118 + 119) äro utarrenderade, de två förstnämnda intill den 14 mars 1946 samt den sistnämnda intill

den 14 mars 1947. Från arrendena äro undantagna två till Havstena Mellomgården och Storegården hörande skogsskiften (stadsägorna nr 129 + 130 samt 115 + 116), vilka förvaltas tillsammans med kronoparken Blängsmosse å Billingen.

I samband med kronoegendomarnas förestående arrendeledighet anmälde sig Skövde stad som spekulant å egendomarna. På domänstyrelsens föranstaltande höllos den 21 augusti 1944 uppskattningsförrättningar å egendomarna. Uppskattningsnämnden hade därvid även att yttra sig över ansökningar om markinköp av dels ledamoten av riksdagens andra kammare, förste vice talmannen Karl Magnusson i Skövde, vilken önskade förvärva de till Havstena Storegården och Grubbagården hörande ängsskiftena, dels förre arrendatorn av Storegården, Linus Samuelsson, vilken gjort framställning om att få inköpa en mindre del av det sistnämnda egendom tillhöriga ängsskiftet. Av de vid förrättningarna förda protokollen samt övriga till ärendet hörande handlingar, däribland tre av distriktslantmätaren E. O. Janson upprättade kartor, inhämtas i huvudsak följande.

Inägorna till de tre kronoegendomarna (stadsägorna nr 139, 264 + 265 och 119) ävensom det särskilt för sig belägna skiftet Dälderna till Havstena Grubbagården (stadsägorna nr 261 + 262 + 263) angränsa den nuvarande bebyggelsen i Skövde. Vissa delar av Mellomgården ingå i stadens planlagda område. De till Grubbagården och Storegården hörande och varandra angränsande två ängsskiftena (stadsägorna nr 117 + 118 och 260 + 266 + 267) ligga längre norr ut på sluttningen av Billingen omkring 3 kilometer från stadens centrum och cirka 2 kilometer från dess planlagda område. Till kronoegendomarna hörande skogsmark, vilken såsom förut nämnts förvaltas tillsammans med kronoparken Blängsmosse å Billingen, är belägen på ett avstånd av omkring 5,5 kilometer från stadens centrala delar.

Ifrågavarande inägor jämte skiftet Dälderna omfatta en areal av sammanlagt cirka 41,45 hektar samt ängsskiftena tillhoppa cirka 29,60 hektar.

Till egendomarna hörande åkerjord, som består av sand- och svartmylla på grusbotten, är av medelgod beskaffenhet men känslig för torka samt delvis kuperad, stenig och svårbrukad. Hävden är god.

Ängs- och betesmarken är i allmänhet starkt skogbevuxen och lämnar svagt bete.

Skogsmarken, som är undantagen arrendena, är i huvudsak av medelgod beskaffenhet.

De å inägorna belägna, kronan tillhöriga byggnaderna äro tämligen gamla samt i behov av moderniseringar.

Egendomarna äga andel i mindre byallmänningar, samfälligheter å Billingen och i Kärplunda by samt i Västra Stöpens häradsallmänning, som lämnar mindre och oregelbundna utdelningar.

Vattenfallsstyrelsen och Skövde stad hava elektriska ledningar framdragna över egendomarna.

Till Skövde stad såsom ägare av Kärplunda egendom och kalkbrott har från kronoegendomarna upplåtits mark för järnvägsspår till kalkbrottet mot

en årlig avgäld av 55 kronor för en var av Mellomgården och Grubbagården samt av 165 kronor för Storegården.

Taxeringsvärdena utgöra för Mellomgården 19 000 kronor, för Grubbagården 25 000 kronor och för Storegården 34 600 kronor, allt jordbruksvärde. Egendomarna tillhörande skog och skogsmark redovisas i taxeringshänseende tillsammans med kronoparken Blängsmosse.

Skövde stad har till stöd för sin ansökan uttalat, bland annat, följande.

Under senare år har staden visat tendenser till att växa åt det håll, varest kronoegendomarna äro belägna. Ännu torde det säkerligen dröja avsevärd tid, innan egendomarnas mark kommer att behöva tagas i anspråk för exploatering i någon större skala, men det är från stadens sida önskvärt att redan nu kunna förvärva densamma, för att härigenom i god tid före exploateringen kunna färdigställa stadsplanearbeten m. m. Även med hänsyn till den sträckning, som de framtida infarts- och genomfartsvägarna från Mariestad till Falköping och Skara komma att få, är det av vital betydelse för staden, att markfrågorna genom stadens förvärv av ifrågavarande kronomark kan lösas på sådant sätt, att vägarna få bästa möjliga sträckning. I detta avseende måste ett gemensamt intresse anses föreligga för kronan och staden.

Staden har beträffande förvärvet av de till Storegården och Grubbagården hörande ängsskiftena framhållit angelägenheten av att, för motverkande av all oreglerad bebyggelse, även mark i närheten av den egentliga stadsbebyggelsen komme i stadens hand, enär sådan mark i framtiden kunde förväntas bliva erforderlig för vissa kommunala anläggningar, som ej borde ligga i omedelbar närhet av själva stadsbebyggelsen. Redan nu utgjorde under vårarna och somrarna de sällsynt vackra östra delarna av ängsskiftena en utflyktsplats för stadsbefolkningen. Å den västra delen av ängsskiftena disponerade staden sedan hösten 1943 — efter särskilt med vederbörande arrendator träffat avtal, vilket emellertid icke vederbörligen godkänts av domänstyrelsen — ett område, där staden för betydande kostnader iordningställt en stenkrossanläggning.

Riksdagsmannen *Magnusson* har såsom skäl för sin ansökan att få förvärva ifrågavarande ängsskiften om cirka 29,60 hektar eller stadsägorna nr 117 + 118 och 266 + 267 + 260 framhållit, att avsikten med förvärvet vore att erhålla ett lämpligt område för säkerställande och utvidgning av en av honom under firma Plantskolan Convallaria sedan år 1907 i Skövde bedriven handelsträdgårdsrörelse, i vilken för närvarande funnes ett 20-tal personer anställda och vilken hade en årsomsättning av cirka 140 000 kronor. Det nuvarande honom tillhöriga, till plantskola disponerade området (stadsägan nr 1786) omfattade allenast cirka 5,50 hektar åkerjord samt 5,50 hektar skogsmark och vore otillräckligt för hans rörelse. Visserligen arrenderade företaget av staden ytterligare ett område om cirka 18 hektar åkerjord men med hänsyn till stadsbebyggelsen rådde osäkerhet för framtiden beträffande dispositionen av detta område. Ängsskiftenas åkerjord, omkring 15 hektar, vore beträffande den del som låge väster om den över skiftena löpande vägen av god och jämn beskaffenhet ehuru något bemängd med jord-

stenar. Den öster om vägen liggande marken vore i hög grad kuperad med delvis mycket stark lutning och bemängd med trädbevuxna kullar och stenrös. Å sistnämnda del av ängsskiftena torde enligt Magnussons mening något lönande jordbruk icke kunna drivas, medan marken däremot väl lämpade sig för plantering av fruktträd, i synnerhet körsbärsträd. Därest ängsskiftena finge förvärvas, vore det Magnussons avsikt att därstädes anlägga en större fruktträdsplantering, omfattande bland annat en försöksodling med körsbär. Den sistnämnda syntes böra bliva av betydande allmännyttigt intresse samt av värde som komplement till de pågående försöken med körsbärsträd vid den närbelägna statliga trädgårdsförsöksstationen i Rånna. Beträffande de östliga, skogbevuxna delarna av ängsskiftena med deras ur geologisk synpunkt intressanta formationer förklarade sig Magnusson vilja i samarbete med Svenska naturskyddsföreningen medverka till att dessa delar av skiftena på lämpligt sätt naturskyddades och att garantier härför skapades eventuellt genom förbehåll i försäljningsvillkoren.

Magnusson, som förklarat sig icke hava något att erinra mot att försäljningen ägde rum under förbehåll om återköpsrätt för kronan, därest fruktträdsplanteringen icke komme till stånd inom tre år från tillträdet, har härjämte framhållit, att en försäljning av ängsskiftena till honom för angivet ändamål måste anses vara i överensstämmelse med de planer beträffande skiftenas disposition för framtiden, som uppgjorts av staden och enligt vilka Billingsluttningarnas karakteristiska naturtyp och bebyggelse avsetts skola i stort sett bibehållas i oförändrat skick. Med hänsyn till uppkommet förslag om att staden skulle kunna på arrende upplåta ängsskiftena till honom, därest skiftena finge förvärvas av staden, har Magnusson påpekat, att för hans del varje annan form än äganderätt för disposition av marken vore utesluten på grund av de avsevärda kostnader, uppskattningsvis beräknade till cirka 280 000 kronor, som vore förenade med den planerade anläggningen. Till stöd för sin ansökning har Magnusson vidare åberopat två intyg, det ena utfärdadt av förvaltaren för statens försöksstation å Rånna, E. Backfors, samt trädgårdskonsulenten i Skaraborgs län, A. Hülphers, och det andra av f. d. föreståndaren för statens trädgårdsförsök och trädgårdsavdelningen vid Alnarpsinstitutet, C. G. Dahl.

Vid övervägande av frågan om egendomarnas framtida disposition har *uppskattningsnämnden* för sin del ansett egendomarna böra försäljas. Härvid borde enligt nämndens mening Skövde stad i första hand beredas möjlighet att förvärva de till egendomarna hörande inägor. I anslutning härtill och med understrykande av att stadens intresse borde hava företräde framför ett enskilt intresse har uppskattningsnämnden ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till riksdagsmannen Magnussons ansökan att få förvärva omförmälda ängsskiften. Nämnden har ej heller funnit sig kunna förorda den av förre arrendatorn Samuelsson gjorda ansökningen om inköp av ett mindre område (cirka 1 hektar) av ängsskiftet, motsvarande del av stadsägan nr 117, för utökning av en honom tillhörig angränsande mindre lägenhet. Genomförandet av en dylik försäljning syntes nämligen icke vara ägnat att på ett verksamt sätt förbättra försörjningsmöjligheterna för Samuelsson.

Uppskattningsnämnden har i överensstämmelse härmed verkställt saluvärdering för försäljning till Skövde stad av de i kronans ägo kvarvarande delarna av kronoegendomarna med undantag för de till kronoparken Blängsmosse hörande skogsskiftena. Vid fastställandet av à-priserna å de i försäljningen ingående områdena har hänsyn tagits till områdenas lämplighet för tomtexploatering, möjligheterna för anslutning av områdena till stadens nuvarande avloppsnät o. d. Egendomarnas andelar i byallmänningar å Billingen och i Kärplunda by hava förutsatts komma att medfölja vid försäljningen, medan egendomarnas andelar i häradsallmänningen Västra Stöpen avsetts skola behållas i kronans ägo för de i kronoparken Blängsmosse ingående skogsskiftena.

Uppskattningsnämnden har värderat de till försäljning ifrågasatta områdena till sammanlagt 270 600 kronor, därav i avrundat tal 31 950 kronor belöpa å ängsskiftena. De vid värderingen tillämpade beräkningsgrunderna framgå av följande sammanställning.

Havstena nr 4 Mellomgården.

Hemskiftet (stadsägan nr 139):

c:a 46 000 kvm gatu- och tomtmark

å 1: 25 kronor 57 500

c:a 38 000 kvm parkområde å 1: — » 38 000 kronor 95 500

Havstena nr 7 Grubbagården.

Hemskiftet (stadsägorna nr 264 + 265):

91 000 kvm å 0: 70 kronor 63 700

Skiftet Dälderna (stadsägorna nr 261 + 262 + 263):

12 500 kvm å 0: 09 .. kronor 1 125

skogsvärde (93 kbm) .. » 920 kronor 2 045

Ängsskiftet (stadsägorna nr 260 + 266 + 267):

140 000 kvm å 0: 07 .. kronor 9 800

skogsvärde (440 kbm) .. » 4 535 kronor 14 335 kronor i runt tal 80 100

Anm. Enligt lantmäterihandlingarna redovisas till ängsskiftet en areal av 13·865 hektar, därav 8·726 hektar åker, 4·984 hektar äng och 0·155 hektar impediment.

Havstena nr 9 Storegården.

Hemskiftet (stadsägan nr 119):

31 400 kvm å 0: 90 kronor 28 260

195 600 » » 0: 25 » 48 900

Ängsskiftet (stadsägorna nr 117 + 118):

156 000 kvm å 0: 07 kronor 10 920

skogsvärde (685 kbm) » 6 650 kronor 17 570 kronor i runt tal 95 000

Summa kronor 270 600.

Anm. Enligt lantmäterihandlingarna redovisas till ängsskiftet en areal av 15·873 hektar, därav 6·394 hektar åker, 9·241 hektar äng och 0·238 hektar impediment.

Uppskattningsnämndens försäljningsförslag har tillstyrkts av *revirförvaltningen*, som dock framhållit, att vid en försäljning av ängsskiftena fridlysning borde ske av de natursköna och säregna östra delarna av skiftena.

Statens byggnadslånebyrå har vid en översyn av de verkställda saluvärderingarna lämnat dessa utan erinran.

Med skrivelse den 9 februari 1945 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anført i huvudsak följande.

I likhet med uppskattningsnämnden anser domänstyrelsen, att egendomarna i fråga böra försäljas med undantag av de till kronoparken Blängsmosse hörande skogsskiftena. Egendomarnas belägenhet inom Skövde stad motivera givetvis, att stadens behov av mark i första hand tillgodoses. Mot en försäljning till staden — som godtagit den verkställda saluvärderingen — av hemskiftena och skiftet Dälderna har styrelsen därför icke något att erinra. Beträffande ängsskiftena ställer sig saken i viss mån annorlunda. Å ena sidan har staden anført vissa omständigheter, som tala för en försäljning av jämväl dessa skiften till staden, men att staden skulle hava något egentligt behov av skiftena i fråga för stadsbebyggelse har icke gjorts gällande. Staden har tvärtom framhållit, att det säkerligen torde dröja avsevärd tid, innan kronoegendomarnas mark behöfve tagas i anspråk för exploatering i större skala, vilket uttalande väl får anses äga särskild tillämpning beträffande de längst bort från stadens centrala delar belägna ängsskiftena. Å andra sidan torde ett tillgodoseende av det ändamål, fruktträdsodlingens utveckling i landet, för vilket riksdagsmannen Magnusson önskar förvärva dessa skiften, vara av såväl allmänt som lokalt intresse. Då härtill kommer, att ett omedelbart behov föreligger för Magnusson att disponera erforderlig mark för den planerade anläggningen, har styrelsen för sin del ansett sig böra tillstyrka ängsskiftenas försäljning till Magnusson, dock under förutsättning att försäljningen sker med återköpsrätt för kronan, därest skiftena skulle komma att nyttjas för annat än uppgivet ändamål, samt att de östra delarna av skiftena fridlysas jämlikt lagen den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande.

Styrelsen har i öfrigt intet att erinra mot det av uppskattningsnämnden framlagda försäljningsförslaget. Sålunda böra egendomarnas andelar i byallmänningar, vilka andelar endast torde äga obetydligt värde, medfölja vid försäljningarna till Skövde stad, medan egendomarnas andelar i häradsallmänningen Västra Stöpen böra bibehållas av kronan för de i kronoparken Blängsmosse ingående skogsskiftena.

Drätselkammaren i Skövde har i en sedermera överlämnad skrift framhållit, att det vore stadens avsikt att Grubbagården och Storegården även i fortsättningen skulle drivas såsom arrendejordbruk, då nämligen dessa fastigheter — i motsats till vad förhållandet vore beträffande Mellomgården — icke väntades bliva tagna i anspråk för stadsbebyggelsen inom den närmaste framtiden. En dylik disposition av egendomarna skulle emellertid omöjliggöras, därest de till fastigheterna hörande ängsskiftena försålles till riksdagsmannen Magnusson. Vissa delar av skiftena användes nämligen av arrendatorerna såsom betesmarker och vore därför behöfliga för ett rationellt utnyttjande av jorden å hemskiftena.

Riksdagsmannen Magnusson har i därefter inkomna skrifter — vid vilka fogats ett av greve Edvard Hamilton, Hjälmäter, Blomberg, avgivet intyg

— bland annat bemött drätselkammarens uttalanden rörande behovet av att bibehålla ängsskiftena såsom betesmarker för Grubbagården och Storegården. Magnusson har sålunda framhållit, att den avkastning, som för närvarande utvunnes å skiftena, vore mycket ringa i synnerhet som betet å skiftenas skogsmark vore ytterst obetydligt till följd av en tät och delvis snårartad vegetation. I sina skrifter har Magnusson härjämte ytterligare utvecklat de tidigare framförda skälen för en försäljning av ängsskiftena till honom.

Den i ärendet förebragta utredningen synes giva vid handen, att av ifråga-Departements-
chefen.varande tre inom Skövde stad belägna kronoegendomar i första hand Havstena nr 4 Mellomgården torde komma att exploateras för stadsbebyggelse. Med hänsyn härtill och då en exploatering av sagda egendom enligt vad som uppgivits kan bli behöflig redan under de närmaste åren, anser jag mig böra tillstyrka, att hemskiftet till egendomen försäljes till Skövde stad. Där emot har jag icke funnit mig böra i detta sammanhang framlägga förslag om avyttring av inägorna till de båda andra kronoegendomarna, Havstena nr 7 Grubbagården och nr 9 Storegården, vilka enligt gällande arrendekontrakt äro utarrenderade till den 14 mars 1946 respektive den 14 mars 1947. Det synes nämligen erforderligt, att ärendet i denna del göres till föremål för ytterligare utredning och överväganden. Härvid torde särskilt böra beaktas det intresse Skövde stad kan äga av att få förvärva jämväl de till sistnämnda egendomar hörande ängsskiftena i syfte att därigenom få en önskvärd kontroll över bebyggelsen å och dispositionen i övrigt av sagda skiften.

Mot den av domänstyrelsen föreslagna köpeskillingen — 95 500 kronor — för hemskiftet till Mellomgården ävensom övriga beträffande skiftet ifrågasatta försäljningsvillkor har jag intet att erinra. Vid en eventuell överlåtelse framdeles till Skövde stad av områden av Grubbagården och Storegården synes böra beaktas den värdering av kronoegendomarnas samtliga inom staden belägna skiften, som verkställts i förevarande ärende.

För den händelse Mellomgårdens andel i häradsallmänningen Västra Stöpen, vilken andel avsetts skola behållas i kronans ägo, vid saluområdets avstyckning icke skulle komma att i sin helhet tilldelas det i kronoparken Blängsmosse ingående skogsskiftet eller därest någon mera väsentlig ändring beträffande saluområdets areal, gränser eller eljest skulle komma att genomföras vid avstyckningen, synes det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga den jämkning av köpeskillingen, som härav må föranledas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att det till kronoegendomen $\frac{1}{4}$ mantal Havstena nr 4 Mellomgården i Skövde stad hörande hemskiftet (stadsägan nr 139) om cirka 8,4 hektar — vilket skifte närmare utmärkts å en av distriktslantmätaren E. O. Janson upprättad karta över egendomen — må, sedan detsamma avstyckats, försäljas till Skövde stad för en köpeskillning av 95 500 kronor med tillträde den 14 mars 1946 samt under villkor i övrigt

att salulotten försäljes i befintligt skick,
 att med försäljningen följer å lotten belöpande andel i by-
 allmänningar å Billingen och i Käpplunda by,
 att lotten tillkommande andel i häradsallmänningen Västra
 Stöpen undantages från försäljningen,
 att försäljningen icke omfattar andra å lotten befintliga
 byggnader och anläggningar än sådana, som tillhöra kronan,
 att förbehåll göres för de jämkningar i lottens gränser, areal
 m. m., som kunna komma att föränledas av avstyckningen,
 att köparen ensam bestrider kostnaderna för lottens avstyck-
 ning,
 att innehavare av över lotten med vederbörligt tillstånd
 framdragen elektrisk ledning förbehålles rätt att bibehålla
 och nyttja ledningen utan rätt för köpare till annan ersättning
 än gottgörelse av ledningens innehavare för skada till följd
 av förändring, reparation eller tillsyn av ledningen ävensom
 för skada, som förorsakas å kreatur,
 att köparen må erlægga köpeskillingen enligt 21 § och 22 §
 B) förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försälj-
 ning i vissa fall av kronoegendom m. m., samt
 att i övrigt bestämmelserna i nämnda förordning skola i
 tillämpliga delar lända till efterrättelse.

5:o.

Kronoparkerna Storbrännan, Antmyrliden och Josjöliden i Väster- bottens län.

I syfte att erhålla mark för anordnande av en fångkoloni för bland annat centralfängelset i Härnösand har domänstyrelsen på anmodan av fångvårdsstyrelsen underhandlat med Mo och Domsjö Aktiebolag rörande förvärfv av den bolaget tillhöriga egendomen Sörbyn i Hörnefors socken, Västerbottens län. Egendomen, vilken fångvårdsstyrelsen funnit vara den ur olika synpunkter mest lämpliga för ändamålet, har vid underhandlingarna ansetts böra förvärfvas av kronan i utbyte mot vissa kronoparksområden, belägna invid andra av bolaget ägda skogsfastigheter, samt mot erläggande av en mellangift av 25 000 kronor. Jämväl en inom egendomens gränser på ett avstånd av endast omkring 500 meter från egendomens huvudgård belägen mindre jordbruksfastighet, Håknäs 5¹⁴, vilken icke tillhör bolaget, har fångvårdsstyrelsen funnit böra förvärfvas till fångkolonien.

Fångvårdsstyrelsen har rörande behovet av ifrågavarande mark anfört bland annat följande.

Strafflagberedningen har i sitt betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. (SOU 1944: 50) föreslagit, att fångvårdens anstaltssystem skulle utvidgas med ett flertal kolonier för att i större omfattning än hittills bereda de intagna utomhusarbete. För långtidsfångar har sålunda ifrågasatts en till centralfängelset i Härnösand anknuten koloni för 30 man och för kort-

tidsfångar en till häktet i Umeå ansluten koloni för 20 man. Kolonisterna skulle huvudsakligen sysselsättas med jordbruksarbete, skogsarbete o. d.

Vid sökandet efter kolonier av denna typ har fångvårdsstyrelsen bland ett flertal förslag funnit den Mo och Domsjö Aktiebolag tillhöriga egendomen Sörbyn vara ur skilda synpunkter mest lämplig. Egendomen är av den storlek (cirka 850 hektar, varav 70 hektar åker) och beskaffenhet att de intagna kunna beredas full sysselsättning med för dem avsedda arbeten. Läget är dessutom ur norrlandssynpunkt centralt. På kustlandsvägen, som passerar egendomen, finnes regelbunden bussförbindelse med Umeå, Örnsköldsvik och Nordmaling samt med Nyåker vid norra stambanan. Avståndet från egendomen till Umeå är något mer än 5 mil och till Nordmaling 1,5 mil. Å sistnämnda ort finnas bland annat kommunal mellanskola, läkare och apotek.

Egendomens byggnader äro väl lämpade för en fångkolonis behov. Vissa reparationsarbeten torde dock bli erforderliga. En del av dessa arbeten synas kunna utföras successivt och i mån av medelstillgång, medan däremot andra arbeten avseende installation av värmeledning m. m. i huvudbyggnaden och rättarbyggnaden torde böra verkställas snarast möjligt. Kostnaderna för sistnämnda arbeten hava beräknats till 20 000 kronor.

Bolaget har erbjudit sig att för ett belopp av omkring 35 000 kronor till fångvården överlåta en del å egendomen befintliga inventarier, såsom hästar och nötkreatur.

Genom domänstyrelsens försorg har under år 1944 uppskattning och värdering verkställts av de områden som efter överenskommelse mellan fångvårdsstyrelsen och domänstyrelsen å ena samt bolaget å andra sidan avsetts skola ingå i markbytet. I samband därmed har värdet av fastigheten Håknäs 5¹⁴ överslagsvis uppskattats. Av de vid nämnda förrättningar upprättade instrumenten jämte övriga till ärendet hörande handlingar och kartor, däribland ett mellan domänstyrelsen och bolaget upprättat, den 18 och 19 december 1944 dagtecknat bytesavtal — vilket avtal såsom *bilaga* fogats vid detta statsrådsprotokoll — ävensom ett mellan styrelsen och ägaren av Håknäs 5¹⁴ Johan Albin Söderström och hans hustru Betty Kristina Söderström den 15 och 27 december 1944 upprättat köpekontrakt, inhämtas i huvudsak följande.

Vad angår förvärfvet av egendomen Sörbyn erfordras för fångkolonien allenast egendomens inägoområde. Enär ett avstyckande av enbart inägorna torde möta hinder ur fastighetsbildningssynpunkt, har preliminärt överenskommit att bolaget skulle till kronan överlåta hela egendomen med undantag av vissa smärre områden mot en köpeskillning för inägorna med byggnader av 50 000 kronor, vilket belopp sedermera höjts till 60 000 kronor med hänsyn till att bolaget skulle åta sig att bereda bostad och andra förmåner åt å egendomen boende gratialister. För egendomen tillhörande skogsmark, som bolaget icke vore villigt avstå mot ersättning i penningar, skulle utgå vederlag i skogsmark av kronopark. belägen invid andra bolaget tillhöriga skogsfastigheter. Kronoparksområdena hava därvid ansetts böra utväljas så, att värdet av den i dessa ingående skogsmarken skulle i huvudsak motsvara värdet av Sörbyn tillhörande skogsmark. Eventuellt mervärde av ståndskog har avsetts skola ersättas genom kontant mellangift.

Bolagets bytesområde, egendomen Sörbyn, omfattar i gemensam ägovidd fastigheterna Sörbyn 1¹, Håknäs 1¹, 2², 3¹, 5³ och 6¹ med undantag av

fyra områden, av vilka tre äro avsedda att av bolaget försälas till respektive innehavare av områdena och ett avsett att behållas i bolagets ägo. Egendomen utgöres av ett sammanhängande område, som är beläget vid Bottniska viken omkring 15 kilometer öster om Nordmalings municipalsamhälle och 50 kilometer sydväst om Umeå. Kustlandsvägen genomlöper egendomen.

Egendomens areal utgör, i hektar räknat:

Inägor		
tomt och trädgård.....	4·55	
åker.....	70·65	
kulturbeten	8·35	83·55
Skogsmark		578·20
Impediment		
berg	43·10	
mossar och kärr	86·55	
diverse	15·50	145·15
	Summa landareal	806·90
Vatten.....		18·90
	Summa areal	825·80.

Inägojorden är fördelad å fyra från varandra skilda skiften. Jorden utgöres huvudsakligen av långsträckta uppodlade myrar, som äro belägna i sänkor mellan drumlinsåsar. Åkerjorden är genomgående i god hävd.

Den till egendomen hörande skogsmarken är av mycket varierande beskaffenhet. Ryggarna av de i norr—söder gående drumlinsåsarna äro mycket magra, stundom med klappersten i dagen. Sänkorna mellan åsarna äro tämligen bördiga. I dessa sänkor hava sedan omkring 40 år tillbaka dikningar i försumpad skogsmark utförts i stor omfattning och med gott resultat. Den ideala boniteten varierar mellan 1 och 5 kubikmeter samt utgör i medeltal 2,6 kubikmeter.

Ståndskogen utgöres till övervägande del av ungsogar, vilka uppkommit efter hårda avverkningar omkring sekelskiftet. Ungskogsbestånden äro genomgående fullslutna, röjda, gallrade och välskötta. Skogstypen varierar från dålig å åsryggarna till god i mellanliggande sänkor. Trädslagsfördelningen är 52 % tall, 40 % gran och 8 % lövträd, huvudsakligen björk. Virkesförrådet från 0 centimeter vid brösthöjd å skogsmarken har uppskattats till 37 611 kubikmeter eller 65 kubikmeter per hektar. Dessutom finnas å impediment 799 kubikmeter. Sammanlagda virkesförrådet utgör således 38 410 kubikmeter.

Avsättningsförhållandena äro goda. Virket kan utdrivas antingen till den egendomen angränsande och bolaget tillhöriga Kylörns hamn- och lastageplats (Sörbyn 1²) eller till bilväg.

Å egendomen finnas följande byggnader.

Corps de logis i två våningar om vardera 6 rum och kök. Nedre våningen är försedd med WC, badrum, ledningar för vatten och avlopp samt central-

värme. Den är reparerad för omkring 15 år sedan och befinner sig i gott skick. Övre våningen är omodern och i medelgott skick.

Ytterligare sju boningshus. Dessa äro i mindre gott skick med undantag av nedre våningen i den s. k. rättarbostaden, som moderniserades år 1944.

En större ladugårdsbyggnad med plats för 50 kor, 8 hästar, ungdjur m. m. samt en mindre ladugårdsbyggnad med plats för 14 kor, ungdjur m. m. Båda byggnaderna äro i gott skick.

Lador, bodar och andra uthusbyggnader till ett antal av sammanlagt tjugusju. De äro i stort sett i medelgott skick.

Samtliga boningshus och flertalet av uthusbyggnaderna äro försedda med elektriskt ljus.

Egendomens inägojord med byggnader har vid 1938 års fastighetstaxering åsatts ett värde av tillsammans 96 600 kronor. Egendomens skog och skogsmark hava ej åsatts särskilt taxeringsvärde utan värderats tillsammans med bolagets övriga skogsinnehav i Hörnefors socken.

Kronans bytesområden omfattar ett område av fastigheten Storbrännan 1¹, utgörande södra delen av kronoparken Storbrännan, fastigheten Antmyrliden 1¹, utgörande skifte II av kronoparken Antmyrliden, båda i Bjurholms socken, Västerbottens län, samt två områden av fastigheten Baggböle 1¹ i Vännäs socken, samma län, av vilka det ena motsvarar skifte I av kronoparken Antmyrliden och det andra kronoparken Josjöliden.

Kronoparksområdena utgöra tre från varandra geografiskt skilda områden, vilka angränsa bolaget tillhöriga fastigheter och äro belägna respektive 20 kilometer nordväst, 15 kilometer väster och 10 kilometer söder om Vännäs köping.

Arealen av ifrågavarande kronomark omfattar, i hektar räknat:

Skogsmark	503·10	
Impediment		
berg	18·45	
mossar och kärr	284·10	302·55
	Summa landareal	805·65
Vatten	20·35	
	Summa areal	826·00.

Kronans bytesområden utgöras enbart av utmark. Byggnader saknas.

De till kronoparkerna Storbrännan och Antmyrliden hörande områdena omfatta för trakten mycket goda moränmarker, under det att kronoparken Josjöliden består av förhållandevis svag och grund moränmark i en starkt bergbunden trakt. Den ideala medelboniteten utgör 3,03 kubikmeter.

Ståndskogen består till övervägande del av efter skogseld uppkomna, omkring 90-åriga barrblandbestånd med riklig inblandning av björk. Bestånden, som under de senaste tio åren i stor utsträckning genomgått med beståndsvårdande huggningar, äro i huvudsak välslutna och av god såväl typ som kvalitet. Trädslagsfördelningen är 44 % tall, 35 % gran och 21 %

lövträd, huvudsakligen björk. Virkesförrådet från 0 centimeter vid brösthöjd å skogsmarken har uppskattats till 45 479 kubikmeter eller 90 kubikmeter per hektar. Dessutom finnas å impediment 1 652 kubikmeter. Sammanlagda virkesförrådet utgör således 47 131 kubikmeter.

Timmer och massaved kunna utdrivas till flottled eller avsättas till i orten befintliga mindre sågar. Med hänsyn till höga flottningskostnader är virkets avsättning till sågarna avsevärt fördelaktigare än dess utdrivning till flottled.

Kronans bytesområden hava ej åsatts särskilda taxeringsvärden.

Vid *uppskattningsförrättningen* hava kronans bytesområden värderats till 178 000 kronor. Värdet av bolagets bytesområde har uppskattats till 203 000 kronor, därav 143 000 kronor belöpa å skogsmark och skog samt 60 000 kronor å inägor med byggnader.

Enligt det *preliminära bytesavtalet* skall kronan som mellangift för det högre uppskattningsvärde, som bolagets bytesområde anses representera i förhållande till kronans bytesområden, till bolaget erlægga ett belopp av 25 000 kronor, motsvarande skillnaden mellan bytesområdenas uppskattade värden. Kostnaderna för uppskattningen och värderingen av bytesområdena — vilka kostnader uppgått till inalles 7 578 kronor — skall enligt särskild överenskommelse gäldas av domänstyrelsen och bolaget med hälften vardera. De i bolagets bytesområde ingående fastigheterna äro belastade med rättigheter till skogsfång och mulbete, vilka tillkomma ägare av övriga fastigheter inom skifteslaget. Enligt bestämmelse i bytesavtalet skola nämnda rättigheter utbrytas genom kronans försorg, varvid kronan för det vederlag i mark, som kronan får avstå, skall av bolaget erhålla ersättning i mark av motsvarande ägoslag som kronan kan godtaga. Vederlag, som utgår i penningar, ävensom kostnaderna för rättigheternas utbrytning skall betalas av bolaget. Kostnaderna för avstyckning skola bestridas av kronan och bolaget var för sig för de fastigheter, de lämna i bytet. Fastigheterna hava avsetts skola å ömse sidor lämnas fria från gravationer. De skola enligt bytesavtalet tillträddas den 14 mars 1945 och avlämnas i då befintligt skick. Övriga för bytets genomförande överenskomna villkor finnas angivna i sagda avtal. Detta har upprättats under förutsättning av dels Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, dels vederbörligt tillstånd för bolaget att förvärva de fastigheter, som genom bytet tillfalla bolaget.

Revirförvaltaren och *överjägmästaren* hava tillstyrkt bytesförslaget. Mot värderingen av bytesområdenas skogsmark hava de emellertid framställt vissa erinringar, vilka sedermera bemöts av värderingsmannen.

Distriktslantmätaren och *överlantmätaren* hava förklarat, att hinder icke syntes föreligga mot avstyckning av de områden, som berördes av bytet.

Beträffande förvärvet av fastigheten Håknäs 5¹⁴ må här anföras följande.

Fastigheten, som äges av arbetaren Johan Albin Söderström, omfattar en areal av omkring 3,60 hektar, varav 1,53 hektar utgöra inägor och 2,07 hektar huvudsakligen skogsmark.

Skogen är relativt gles och av obetydligt värde.

Å fastigheten finnas manbyggnad i försvarligt skick, rymmande två rum och kök, samt en år 1944 uppförd mindre ladugård, avsedd för en ko och gris.

Med fastigheten följer rätt till mulbete för en ko å Sörbyns skog.

Fastigheten besväras ej av gravationer.

Taxeringsvärdet utgör 1 600 kronor.

Värdet av fastigheten har uppskattats till 5 000 kronor. Ägaren är emellertid icke villig sälja fastigheten till lägre pris än 10 000 kronor. Ehuru detta belopp väsentligt överstiger fastighetens uppskattade värde, har värderingsmannen dock ansett beloppet skäligt med hänsyn till att ägaren och hans familj hade sin försörjning på platsen samt möjligheter icke torde finnas för ägaren att under nuvarande tider förvärva liknande fastighet med byggnader till lägre pris.

Fastigheten är avsedd att tillträdas den 1 oktober 1945. Beträffande övriga för köpet överenskomna villkor torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Med skrivelse den 29 december 1944 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört följande.

Enligt styrelsens mening äro de värden som åsatts bytesområdena väl avvägda. De av revirförvaltaren och överjägmästaren framställda erinringarna äro av mindre betydelse och synas icke böra föranleda jämkning i värdena. Den för fastigheten Håknäs 5¹⁴ föreslagna köpeskillingen, 10 000 kronor, synes hög men torde böra godtagas med hänsyn bland annat till angelägenheten för fångvårdsstyrelsen att få disponera fastigheten.

För domänverkets vidkommande är bytet icke av något intresse. Egendomen Sörbyn är belägen i en trakt, där kronan icke äger någon under domänstyrelsens förvaltning stående fastighet. Vidare är skogsmarkens bonitet i medeltal sämre å Sörbyn än å de kronoparksområden, som kronan skall lämna i utbyte. Å dessa områden finnes därjämte större virkesförråd — såväl absolut som per hektar räknat — än å Sörbyn. Förvärvet av egendomen torde emellertid för fångvårdsstyrelsen vara en angelägenhet av vikt. Domänstyrelsen har därför icke velat motsätta sig bytets genomförande.

En förutsättning härför finner domänstyrelsen dock vara, att särskilt anslag beviljas med belopp, motsvarande dels värdet av de områden, som skola disponeras av fångvårdsstyrelsen, utgörande tillsammans 70 000 kronor, varav 60 000 kronor belöpa å Sörbyns inägor med byggnader och 10 000 kronor å fastigheten Håknäs 5¹⁴, dels kronans kostnad för värderingen, 3 789 kronor, ävensom kronans utgift för avstyckning, beräknad till omkring 200 kronor, eller tillsammans cirka 4 000 kronor. Erinras må, att fångvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 oktober 1944 hemställt, att å tilläggsstat för innevarande budgetår måtte till inköp av inägomark under egendomen Sörbyn beräknas ett investeringsanslag av 70 000 kronor. Utöver detta belopp skulle alltså för täckande av kostnaderna för ifrågavarande markförvärv erfordras ytterligare anslag av 4 000 kronor. Av nämnda investeringsanslag, 70 000 kronor, synas enligt domänstyrelsens förmenande 10 000 kronor böra användas för gäldande av köpeskillingen för fastigheten Håknäs 5¹⁴, 25 000 kronor för erläggande av bolaget tillkommande mellangift och återstoden eller 35 000 kronor — motsvarande det mervärde som kronans av endast utmark bestående bytesområde representerar i förhållande till värdet av i bolagets bytesområde ingående skogsmark och skog — tillgodoföras domän-

verkets markfond. Sedan fastigheterna förvärvats av kronan, böra de ställas under domänstyrelsens förvaltning. Det torde därefter böra ankomma å domänstyrelsen och fångvårdsstyrelsen att gemensamt överenskomma om gränserna för de områden, som böra mot nyttjanderätt upplåtas till fångvårdsstyrelsen, ävensom angående villkoren för upplåtelsen.

Vid ärendets föredragning i domänstyrelsen har *byråchefen Wahlestedt* beträffande frågan om förvärv av fastigheten Håknäs 5¹⁴ uttalat *skiljaktig mening* samt förordnat, att med inköpet av ifrågavarande fastighet skulle anstå tills vidare, enär den begärda köpeskillingen, 10 000 kronor, måste anses oskäligt hög.

Statskontoret har i remissutlåtanden den 22 och 26 januari 1945 anfört bland annat följande.

Ämbetsverket har för sin del funnit, att frågan om förvärvandet av egendomen Sörbyn icke bör upptagas till avgörande, innan statsmakterna varit i tillfälle pröva strafflagberedningens förslag i 1944 års betänkande angående verkställigheten av frihetsstraff m. m. Det föreslagna inköpet av fastigheten Håknäs 5¹⁴ kan statskontoret icke biträda, då den begärda köpeskillingen måste anses oskäligt hög. Med förvärvandet av denna fastighet synes därför böra anstå tills vidare.

Domänstyrelsens förslag om anvisande av ett investeringsanslag å 35 000 kronor för täckande av skillnaden mellan värdena av de i bytet ingående områdenas skogsbestånd kan statskontoret för sin del icke tillstyrka. Då egendomen Sörbyn vid ett förvärv för statsverkets räkning torde böra upptagas till redovisning å statens domäners fond i enlighet med i propositionen nr 158/1939 angivna principer, synes anledning icke föreligga att för förvärvet vidtaga annan kapitalinvestering i fonden än som motsvarar den kontanta delen av köpeskillingen eller 25 000 kronor. Fångvårdsstyrelsen har föreslagit, att värdena av huvudbyggnaden och rättarbyggnaden å Sörbyn, som äro avsedda att disponeras som anstaltsbyggnader, skola vid sidan av budgeten överföras från statens domäners fond till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond. Härigenom skulle ett för förbättringsarbeten å egendomen erforderligt belopp av 20 000 kronor kunna bestridas av till fångvårdsstyrelsens förfogande stående medel. En sådan delad redovisning av i fastigheten ingående värden torde emellertid enligt statskontorets mening icke böra medgivas. I den mån medel erfordras för reparationsarbeten, som icke äro att hänföra till sedvanligt underhåll, böra jämväl desamma enligt de i nyssnämnda proposition angivna grunderna anvisas å kapitalbudgeten under statens domäners fond. För bestridande av kronans utgifter för värdering och avstyckning, vilka kostnader icke kunna hänföras till kapitalutlägg, torde vidare böra anvisas ett anslag av högst 4 000 kronor.

Departements-
chefen.

I annat sammanhang denna dag framlägger chefen för justitiedepartementet förslag om anordnande av en för vissa straffanstalter i Norrland avsedd fångkoloni. Då den lämpligaste förläggningsplatsen för denna koloni befunnits vara egendomen Sörbyn i Hörnefors socken, Västerbottens län, hava, såsom den i det föregående lämnade redogörelsen giver vid handen, undersökningar verkställt rörande möjligheterna att för kronans räkning förvärva ifrågavarande egendom, vilken för närvarande äges av Mo och Domsjö Aktiebolag. Såsom resultat av nämnda undersökningar har domänsty-

relsen framlagt förslag, i huvudsak innebärande att kronan skulle förvärva hela egendomen Sörbyn — bortsett från några smärre områden — mot att bolaget i utbyte erhöles vissa kronoparksområden ävensom tillerkändes en mellangift av (203 000 — 178 000 ==) 25 000 kronor för det högre uppskattningsvärde, som bolagets bytesområde ansetts representera i förhållande till kronans bytesområde. Domänstyrelsen har härjämte förordat inköp för kronans räkning av den inom egendomen Sörbyn belägna, annan än bolaget tillhöriga fastigheten Håknäs 5¹⁴ för en köpeskilling av 10 000 kronor.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit finner jag mig böra tillstyrka, att det av domänstyrelsen föreslagna markbytet mellan kronan och bolaget kommer till stånd på i huvudsak de villkor som angivas i det preliminärt upprättade bytesavtalet. Däremot anser jag mig, efter samråd med chefen för justitiedepartementet, icke kunna förorda, att framställning nu göres om förvärv av fastigheten Håknäs 5¹⁴.

Vad angår domänstyrelsens förslag, att särskilda anslagsmedel — 35 000 kronor — skulle anvisas i syfte att bereda domänverkets markinköpsfond ersättning med ett belopp motsvarande skillnaden mellan värdena av de i bytet ingående områdenas skogsmark och skog, synes såsom statskontoret anfört tillräcklig anledning icke föreligga för vidtagandet av en dylik kapitalinvestering.

Frågan om anvisande av erforderliga medel för erläggande av omförmälda mellangift å 25 000 kronor, för gäldande av statsverkets kostnader för värdering och avstyckning samt för bestridande av övriga utgifter i samband med övertagandet för fångvårdens räkning av förevarande egendom anmäles i förut omförmäلت sammanhang av chefen för justitiedepartementet.

Därest bytesförslaget bifalles, torde det ankomma på Mo och Domsjö Aktiebolag att hos Kungl. Maj:t ansöka om tillstånd att förvärva de å bolaget överlåtna områdena.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ett utbyte av fastigheter mellan kronan samt Mo och Domsjö Aktiebolag må äga rum på de villkor, som finnas angivna i ett statsrådsprotokollet i detta ärende bifogat, mellan kronan och bolaget upprättat, den 18 och 19 december 1944 dagtecknat bytesavtal.

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o—5:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Per Eldin.

Bytesavtal.

Under förutsättning av dels Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, dels ock vederbörligt tillstånd för Mo och Domsjö Aktiebolag att förvärva här nedan under § 7 angivna fastigheter har mellan Kungl. Domänstyrelsen å kronans vägnar, här nedan kallad kronan, och Mo och Domsjö Aktiebolag, här nedan kallat bolaget, denna dag följande bytesavtal träffats.

§ 1.

Bolaget överlåter till kronan följande fastigheter:

$\frac{1}{4}$	mantal	Sörbyn 1 ¹ ,
$\frac{1}{32}$	»	Håknäs 1 ¹ ,
$\frac{1}{32}$	»	Håknäs 2 ² ,
$\frac{1}{24}$	»	Håknäs 3 ¹ ,
$\frac{7}{96}$	»	Håknäs 5 ³ och
$\frac{13}{192}$	»	Håknäs 6 ¹ i Hörnefors socken, Västerbottens län.

I överlåtelsen ingå icke följande å bifogade karta (bil. A) med röd bottenfärg markerade områden, vilka skola avstyckas från de överlåtna fastigheterna, nämligen:

a. En vid det den 27 juni 1902 fastställda laga skiftet å Sörbyns skifteslag under litt. Ö utlagd ägolott (litt. Ö), vilken genom köpehandling den 3 och 11 november 1944 försålt till Arvid och Gustaf Hägglund i Håknäs,

b. Ett område om 5,6110 hektar (litt. A), avsett att överlåtas för sammanläggning med lägenheten Södernäs 1¹,

c. Ett område om c:a 0,5 hektar (I), avsett att överlåtas till B. Jonsson, vilken äger därå belägna boningshus och uthus,

d. Ett område om c:a 13,50 hektar (II) beläget norr och väster om bolaget tillhöriga lägenheten Sörbyn 1², vilket område skall sammanläggas med sistnämnda lägenhet.

Med det av bolaget under punkt d. undantagna området skall följa dels andel i havsvikarnas vattenområden, grund, uppgrundningar och fiske, vilken andel bestämmes sålunda, att densamma tillsammans med Sörbyn 1² eventuellt tillkommande andel i nämnda vatten med mera skall utgöra 50 % av de överlåtna fastigheternas andel, dels ock rätt att använda de samfälliga vägarna inom skifteslaget. Med de under punkterna a., b. och c. undantagna områdena skall däremot icke följa någon som helst rätt till andel i samfälligheter eller särskilda rättigheter och förmåner, som tillkomma de överlåtna fastigheterna.

§ 2.

Till förmån för de överlåtna fastigheterna lägges å Sörbyn 1² samt å det av bolaget under § 1 d. undantagna området följande servitut, vilka må in-tecknas:

a. Rätt till bomfästen och upplagsplatser för bommar å stranden samt rätt att beträda stranden för flottningsändamål, ävensom rätt att använda det därutanför belägna vattenområdet för flottläggning och förvaring av virke, dock med skyldighet för servitutsutövaren att tillse, att minsta möjliga olägenhet beredes områdets ägare eller innehare. Vid flottläggning av virke skall iakt-

tagas, att bom icke får sträckas på sådant sätt, att trafiken till det å kartan angivna kajområdet å Sörbyn 1² hindras.

b. Rätt att å Sörbyn 1² å ovan under punkt a. angivet kajområde, från vars underhåll bolaget dock fritager sig, upplägga intill 2 000 lm³ ved å sådan plats, att lämpliga utlastningsanordningar kunna vidtagas.

c. Rätt till erforderliga vägar för utforsling av skogsprodukter samt för tillträde till strand och upplagsplats.

Därest kronan framdeles kommer att förvärva ytterligare fastigheter, så belägna att den naturliga drivningsvägen för virke från dessa går över de överlåtna fastigheterna, skola ifrågavarande servitut med inteckningsrätt gälla även till förmån för sådana fastigheter.

§ 3.

Till förmån dels för lägenheten Sörbyn 1² och det av bolaget under § 1 d. undantagna området, dels Mo och Domsjö Aktiebolag, Mo och Domsjö Treetex Aktiebolag, Gideå och Husums Aktiebolag och Aktiebolaget Moälvens Träsliperi tillhöriga fastigheterna Domsjö 3², Hörnett 28¹ och Treetex 1¹, alla i Själevads socken, stadsägan 45 B i Örnsköldsviks stad, Husum 1², Erik Lars-torpet 1¹, Gideåbacka 1³⁸, Dombäck 1¹⁵⁷ och 1¹⁵⁸, alla i Grundsunda socken, Norrgidsjö 2¹⁷ och Hötjärn 1² i Gideå socken samt Hörneå 8² och Norrbyn 4¹ i Hörnefors socken, lägges å de överlåtna fastigheterna följande servitut, vilka må intecknas:

a. Rätt till bomfästen och upplagsplatser för bommar å de överlåtna fastigheternas strand samt rätt att beträda stranden för flottningsändamål ävensom rätt att använda vattenområdet för flottläggning och förvaring av virke, dock med skyldighet för servitutsutövaren att tillse, att minsta möjliga olägenhet beredes fastigheternas ägare eller innehavare.

b. Rätt att bibehålla befintligt elektriskt ledningsnät med tillhörande anläggningar.

§ 4.

De rättigheter till skogsfång och mulbete å de överlåtna fastigheterna, som enligt äldre avtal och hävdvunnen rätt kunna tillkomma ägare av övriga fastigheter inom skifteslaget, skola genom kronans försorg utbrytas, varvid kronan för det vederlag i mark, som kronan därvid får avstå, skall av bolaget erhålla ersättning i mark av motsvarande ägoslag och som kan av kronan godtagas. Vederlag, som utgår i pengar, ävensom kostnaderna för rättigheternas utbrytning skola betalas av bolaget.

Kronan förbinder sig att vid dessa servitutsutbrytningar på allt sätt tillvarata bolagets intressen.

§ 5.

Bolaget åtager sig att i samma utsträckning som hittills bereda bostad och andra förmåner åt å fastigheterna boende gratialister.

§ 6.

Fastigheterna överlåtas av bolaget fria från gravationer och åligger det bolaget att, senast sex månader efter det samtliga enligt § 1 undantagna områden blivit utbrutna, med gravationsbevis styrka fastigheternas frihet från inteckningar.

§ 7.

Kronan överlåter till bolaget följande å bilagda¹ tre utdrag från avvitringskartorna (Bil. B, C och D) med grön kantfärg och skär tvärstreckning utmärkta områden, nämligen:

¹ Här ej intagna.

Inom Bjurholms socken:

av Storbrännan 1¹ under kronoparken Storbrännan ett område om cirka 228,30 hektar (bil. B),
Antmyrliden 1¹ under kronoparken Antmyrliden (bil. C),

Inom Vännäs socken:

av Baggböle 1¹ under kronoparken Antmyrliden ett område om cirka 81,85 hektar (bil. D), samt
av Baggböle 1¹ under kronoparken Josjöliden ett område om cirka 136,35 hektar (bil. D).
Å bil. B och D angivna områden skola genom avstyckning fränskiljas i kronans ägo kvarvarande stamfastigheter.

§ 8.

Kronan förbehålles rätt att för utdrivning av skogsprodukter från närliggande kronoparker vintertid taga väg över de överlåtna områdena.

§ 9.

Bolaget respekterar ett till den 1 juli 1947 gällande avtal, varigenom jakt-rätten å kronoparken Josjöliden upplåtits till komminister J. Rosén, Kalv-träsk.

§ 10.

Områdena överlåtas av kronan fria från gravationer.

§ 11.

Å områdena möjligen kvarstående stämplade träd ingå i överlåtelsen, var-
emot i skogen kvarliggande upphuggen ved får av kronan bortforslas senast
den 1 juni 1945.

§ 12.

Som mellangift för det högre uppskattningsvärde, som bolagets bytes-
område anses representera i förhållande till kronans bytesområde, erlägger
kronan vid tillträdet kontant till bolaget ett belopp av Tjugofemtusen (25 000)
kronor.

§ 13.

I bytet ingå inga andra än kronan och bolaget tillhöriga å bytesområdena
befintliga byggnader och anläggningar.

§ 14.

Kronan och bolaget förbinda sig att intill tillträdesdagen icke avverka skog
å de områden, som ingå i bytet.

§ 15.

På tiden från och med tillträdesdagen belöpande arrenden eller andra av-
gälder för de till respektive bytesområden hörande fastigheterna, skola, evad
de utgå kontant eller in natura, tillfalla den tillträdande.

§ 16.

Kronan och bolaget skola å ömse sidor svara för alla å respektive bytes-
områden intill tillträdesdagen belöpande utskylder och besvär. Från och med
tillträdesdagen belöpande utskylder skola gäldas för kronans bytesområde av
bolaget och för bolagets bytesområde av kronan.

§ 17.

Kostnaderna för avstyckning skola bestridas av kronan och bolaget var för sig för de fastigheter, de lämna i bytet. Lagfartskostnader för vad kronan och bolaget förvärvat betalas av var och en för sig.

§ 18.

Fastigheterna tillträdas den 14 mars 1945 och avlämnas då i befintligt skick.

Av detta bytesavtal äro två likalydande exemplar upprättade och undertecknade, varav kronan och bolaget tagit var sitt.

Stockholm den 18 december 1944.

Stockholm den 19 december 1944.

Kungl. Domänstyrelsen

Mo och Domsjö Aktiebolag.

EINAR HEDULFF.

CARL KEMPE.

Nils Smith.

Bevittnas:

Nils Anrep.

Karl Erik Holm.